

Oponentský posudek
disertační práce

Autor: Mgr. Tereza Krčmářová
Název: Problematika nadaných žáků v přípravě učitelů primární školy
Datum: 19. června 2009

Disertační práce Mgr. Terezy Krčmářové je zaměřena na problematiku nadaných žáků, která by se měla běžně vyskytovat v přípravě budoucích učitelů primární školy. Jedná se o téma, které je z širšího hlediska studované v pedagogice, psychologii a jiných oborech, a to v různých souvislostech více než sto let, ale u nás se dostalo do popředí trvalejšího zájmu teprve nedávno. Tento posun byl ovlivněn pochopitelně řadou činitelů, ale pro téma samotné je důležité, že se postupně stává více předmětem odborného studia a pedagogického výzkumu, a méně oblíbeným diskusním tématem a politikem. Důkazem tohoto posunu může být i tato práce. Pro aktuálnost tématu vzdělávání mimořádně nadaných žáků a nutnost ho stále podrobovat výzkumnému ověřování svědčí také skutečnost, že právě tato oblast je poznamenána odbornými spory, charakteristická je rozdílnost v přístupech řešení praktických otázek v jednotlivých zemích i nejednoznačnost výzkumných výsledků.

Autorka se ve své disertační práci pokouší navrhnout obsah kurzu, který je cíleně zaměřen na potřeby studujících učitelství 1. stupně základních škol a začlenit ho do studijního programu. Nevěnuje se však jen obsahové stránce kurzu, ale rovněž stránce organizační a především koncepční. Cílem teoretické části práce je shrnutí základních poznatků o problematice nadaných žáků a jejich vzdělávání, což je potřebné k vytvoření koncepce kurzu. Cílem výzkumné části je navrhnout a metodou akčního výzkumu ověřit v praxi tento navržený kurz. Obecným cílem pak je přispět k řešení problematiky pregraduální přípravy učitelů primárních škol na práci s mimořádně nadanými žáky. Práce má rozsah 131 stran textu, 8 stran literatury a 32 stran příloh.

V jednotlivých kapitolách teoretické části práce se autorka věnuje okruhu spojeného s problematikou nadaného dítěte (charakteristikám nadaných, jejich problémům a skupinám nadaných). Seznamujete tak potenciální učitele s osobností nadaného dítěte a jeho nejčastěji se vyskytujícími problémy i jejich zdroji. Přesto je podle mého soudu také nutné opakovaně a více zdůrazňovat, že řada nadaných takové problémy nemusí vůbec mít a nemá. Domnívám se, že pro učitele na 1. stupni základních škol je klíčová kapitola Speciální skupiny nadaných už proto, že je k těmto skupinám možné vztáhnout relativně velké množství dětí celé této populace. Pravděpodobně nejčastěji se v praxi mohou zejména učitelé na 1. stupni setkat s nadanými dětmi se specifickou poruchou učení, nadanými dětmi ze sociálně znevýhodněného prostředí a dětmi z kulturních minorit. Rozhodně bych se tomuto tématu v kurzu věnovala v samostatném bloku (za tématem Osobnost nadaného dítěte a jeho diagnostika, str. 128). Pozornost je ale především soustředěna na okruh druhý, tj. na problematiku vzdělávání nadaných žáků. V ní se autorka věnuje základním organizačním a obsahovým formám vzdělávání nadaných (akcelerace, enrichment) a dále uvádí vybrané vzdělávací modely, které se v zahraničí uplatňovaly při práci s touto populací. Zejména tato část by byla

vhodným námětem pro podrobné rozpracování v dalších disertačních pracích. Přístup ke vzdělávání nadaných u nás a úloha učitele v tomto procesu je obsahem dalších částí. Za tuto část lze souhrnně konstatovat, že autorka v teoretické části předkládá frekventantům zamýšleného kurzu dostatečný rozsah a hloubku poznatků, což je potřebné pro kvalifikovanou práci učitele v oblasti vzdělávání této populace.

Ve výzkumné části se již autorka přímo věnuje přípravě koncepce samotného kurzu. Kromě zmiňovaného obsahu kurzu je stejná pozornost věnována volbě strategií, metodám a formám práce uplatňovaným při jeho výuce. Autorka při realizaci akčního výzkumu postupovala následujícím způsobem: nejprve zjišťovala potřeby praxe, tj. na základě dotazníkového šetření se snažila zjistit, jaká témata a jaký obsah kurzu je v praxi potřebný a učiteli nejžádanější. Následovalo sestavení koncepce kurzu včetně stanovení optimálních forem práce, realizace kurzu a jeho reflexe, úprava kurzu podle námětu účastníků a opětovná realizace jeho modifikované koncepce. Závěrečná fáze spočívala ve vytvoření „definitivní“ verze koncepce, jeho obsahu a forem práce, která je souhrnně prezentována na str. 128. Právě tento cyklický charakter kurzu je významným rysem akčního výzkumu. Metodologický postup považuji adekvátní zvolenému cíli práce. Na str. 88 – 112 jsou prezentovány jednotlivé semináře, které byly realizovány včetně jejich reflexe studenty. Jejich obsah se kryje s tématy uváděnými v teoretické části práce. Je pochopitelné, že širě probíraných témat a jejich hloubka se odvíjí od časové dotace na kurz a počet semestrů, který je kurzu věnován. Obsah kurzu je rovněž výsledkem potřeb učitelů, které uváděli v dotazníkovém šetření. Jakým způsobem se může na proměnách obsahu kurzu podílet čas? Za cenné považuji reflexi působení autorky v kurzu. Rovněž z výčtu charakteristik kurzu vyplývajících z reflexí studentů je zřejmé, že studenti jasně formulovali většinou pozitiva a především jeho přímý vztah k praxi učitelů.

Přínos disertační práce spatřuji především ve vazbě na školskou praxi a v možnostech frekventantů kurzu získat poznatky o specifické skupině žáků a dovednosti reagovat na jejich potřeby. Autorka se rovněž vyhnula nebezpečí čistého prakticismu, do kterého jsou vyučující někdy studenty „tlačeni“.

V závěru konstatuji, že předložená práce obsahuje výsledky akčního výzkumu, který autorka realizovala a které mohou být využitelné pro změnu ve studijním programu Učitelství pro 1. stupeň Základní školy. Ta spočívá v zařazení kurzu do regulérní přípravy učitelů. Domnívám se, že by mělo být pravidlem, nikoliv výjimkou, aby zařazení nového kurzu do studijního programu předcházelo jeho ověřování jako tomu bylo v tomto případě. Vzhledem k tomu, že autorka splnila cíle své práce, doporučuji disertační práci k obhajobě.

Praha 19. 6. 2009

doc. PhDr. Lenka Hříbková, CSc.